

Best practices (15-11-2022): hoe kunnen we met onze kerkgebouwen zinvolle keuzes maken in de huidige energiecrisis?

Inleiding en themasituering

- Fijn dat u er bent, speciaal welkom ook aan met van kerkfabrieken en CKB's
- Gekozen om een best practice rond de energiecrisis te organiseren omwille van de vele vragen die dit lokaal oproept. Gekozen om het onderwerp af te lijnen tot kerkgebouwen. Rond parochiezalen volgt een avond vanuit de stichting op 30 maart, 20u waarbij belanghebbenden ook welkom zijn.

Insteek van best practice blijft:

- concrete vragen die overal gesteld worden een platform bieden
- samen tot creatieve ideeën komen vanuit samengedragen verantwoordelijkheid
- Vanuit de Bisschopsraad sluiten bij deze best practice vandaag mee aan: Wim Selderslaghs, Emmanuel Ikeobi en Nathalie Milio.

Deze best practice is mee uitgewerkt door:

- o Chris Stoffelen en Ton Janssens (private stichting)
- o Dirk Van der Straeten (dienst kerkfabrieken)
- o Karel Malfliet (Ecokerk)
- o Nicolas-Alexander Goossens en Johan Govaerts en Marc Phlips (betrokken bij kerkenbeleidsplannen en de implementatie ervan), ook Vera Steurs sluit aan vanuit haar betrokkenheid bij Ecokerk.
- o En het vaste groepje adjuncten: Myriam Smits (techniek), Jan Caljon, Steven De Schamphelaere, Juan Luyten (verslag) Anke Mertens (moderator)

Verloop van de avond :

1. Wie heeft welke verantwoordelijkheid en bevoegdheid als het gaat om de keuzes voor kerkgebouwen als gevolg van de energiecrisis?
2. Wat klonk vanuit de kerk officieel reeds over de energiecrisis?
3. Waar dient zeker rekening mee gehouden te worden als het gaat om het verwarmen van kerkgebouwen?
4. Wat kan er nu acuut nog deze winter gebeuren om de energiekosten te beperken (tips en tricks) en wat kan er op langere termijn?
5. Break-out rooms om met elkaar verder in gesprek te gaan

1. Wie heeft welke verantwoordelijkheid en bevoegdheid als het gaat om de energiecrisis? door Dirk Van der Straeten (dienst kerkfabrieken)

Energieproblematiek kerkgebouw: rollen en verantwoordelijkheden

Gebruikte afkortingen:

- PE = Pastorale Eenheid
- KF(en): Kerkfabriek(en)
- CKB('s): Centrale Kerkbestu(u)r(en)

Algemene kadering:

Budgetten van KFen zijn in bijna geen enkel geval aangepast aan de nieuwe energieprijzen. Het risico is reëel dat bij de bespreking (en goedkeuring) van de jaarrekeningen van de verschillende KFen, het zowel politiek, maar ook maatschappelijk (en dus ook voor meerderheidspartijen) erg moeilijk zal liggen om de extra kosten te verantwoorden wanneer er niet kan aangetoond worden welke inspanningen geleverd zijn om de kosten als een goed huisvader tot een minimum te beperken. Elk gemeentebestuur zal zelf inspanningen geleverd hebben en mag dit ook verwachten van andere openbare besturen.

De KF heeft zelf in deze weinig zeggingschap en is afhankelijk van de pastorale beslissingen. Dus is het zeer belangrijk dat vanuit pastorale hoek duidelijke inspanningen aantoonbaar (en kwantificeerbaar) geleverd kunnen worden om de KF toe te laten de maatschappelijke relevantie te verdedigen. We moeten hierin samenwerken: parochies, teams, KFen en gemeentes.

Hierbij moet wél rekening gehouden worden met de overlegmethodiek vastgelegd in het erediensdecreet.

-
- De **pastorale eenheid** is verantwoordelijk voor de pastorale aspecten.
Zo bepaalt de PE, rekening houdend met het geschetste algemeen kader, in welke kerk(en) er wanneer welke erediensten gehouden dienen te worden.
 - De **kerkfabriek** is belast met het onderhoud en de bewaring van de kerk of kerken van de parochie en met het beheer van de goederen en de gelden die eigendom zijn van de kerkfabriek of die bestemd zijn voor de uitoefening van de eredienst in de parochie (artikel 4, tweede lid erediensdecreet).
 - ☐ Of het kerkgebouw al dan niet eigendom is van de kerkfabriek (dan wel of de gemeente/stad de eigenaar is), is niet relevant: de kerkfabriek is hier de “beheerder”.
 - Indien er in de gemeente geen centraal kerkbestuur is (slechts 1 erkende parochie), dan is de kerkfabriek het aanspreekpunt van de gemeente.
Indien er in de gemeente wél een **centraal kerkbestuur** is, dan is het centraal kerkbestuur hier het aanspreekpunt van de gemeente.
Hier geldt dan het volgende (artikel 33/1 van het erediensdecreet):
“Het centraal kerkbestuur kan, ook namens de kerkfabrieken die eronder vallen, afspraken maken met de gemeenteoverheid. Die afspraken zijn bindend voor het centraal kerkbestuur, het gemeentebestuur en de betrokken kerkfabrieken. Het centraal kerkbestuur bezorgt de gemaakte afspraken aan alle betrokken kerkfabrieken. De wijze van kennisgeving wordt

bepaald in overleg tussen het centraal kerkbestuur en de kerkfabrieken die eronder vallen. Een kerkfabriek kan beroep instellen bij de provinciegouverneur tegen de gemaakte afspraken binnen een termijn van dertig dagen die ingaat op de dag na de kennisgeving, vermeld in het eerste lid. (...)”

- Kerkfabrieken en centrale kerkbesturen zijn openbare instellingen met rechtspersoonlijkheid. Het is van het grootste belang dat het onderscheid tussen het publiekrechtelijke (KF-en en CKB's) en het privaatrechtelijke (parochie/dekenale VZW's/Private Stichtingen) goed bewaakt wordt.
Onder meer wegens hogere energiekosten is het aantal zelfbedruipende KFe dalend, en het risico bestaat dat overheden naar de private middelen gaan lonken.
Voor wat het kerkgebouw betreft, betekent dit dus dat het CKB (of de kerkfabriek, bij gebreke van CKB) het gesprek met de gemeente moet aangaan. “Gemengde” delegaties met vertegenwoordigers van de PE en CKB/KF zijn dus uit den boze.
- Anderzijds is overleg tussen PE en CKB's/KF wel aangewezen.
Hierbij kunnen volgende items aan bod komen (niet-limitatief):
 - o welke kerkgebouwen binnen de PE zijn het meest energievriendelijk?
 - o indien diensten (bv. tijdens de winter) ‘gecentraliseerd’ worden, wat betekent dit dan voor de relatie met de gemeente/stad? bv. Indien diensten gecentraliseerd worden in een kerk van een zelfbedruipende KF, dan zal dit deze relatie normaal niet impacteren (tenzij het gevolg hiervan is dat de KF niet langer zelfbedruipend is);
 - o principe moet zijn dat de KF die de kosten (o.m. energiekosten) draagt, ook geniet van de opbrengsten. Voorbeeld: van het in 2022 geldend begrafenistarief van € 275 komt dan € 65 toe aan de KF waar de dienst doorgaat en krijgt deze KF ook een deel van de offergaven (ook al zou de dienst in normale omstandigheden doorgaan in een kerk van een andere KF);
 - o hoe gaan we om met KFe die het niet eens zijn met ‘centralisatie’?
 - ☐ “Onze kerk is het meest energiezuinig, en we zijn hier financieel het slachtoffer van (energiekost is hoger dan opbrengst).”
 - ☐ Idem voor wat de gemeenten betreft: bepaalde gemeenten binnen een PE zullen voordeel hebben bij centralisatie, terwijl de gemeente waar de ‘gecentraliseerde’ diensten doorgaan zich benadeeld zal voelen (tenzij de KF alsnog zelfbedruipend blijft).
 - o hoe omgaan met gelovigen die toch een huwelijk/begrafenis willen laten doorgaan in hun normale parochiekerk? Indien dit toegelaten wordt: hier kan de KF een energietoeslag boven normale tarief toepassen. Aan wie komt deze energietoeslag toe (ook een deel aan de KF waar de ‘gecentraliseerde’ diensten plaatsvinden, ter gedeeltelijke compensatie van de extra-kost van de gecentraliseerde diensten?
- Het centraal kerkbestuur (of de KF, indien er geen CKB is) koppelt aan de PE terug over de gesprekken die met de gemeente gevoerd werden.
Indien er knelpunten zijn:
 - o eerst wordt er tussen CKB/KF en PE goed afgestemd;
 - o nadien blijft het CKB/KF het enige aanspreekpunt voor de gemeente/stad.

2. Wat klonk er vanuit de Kerk officieel reeds over de energiecrisis? door vicaris Wim Selderslaghs

▣ **Encycliek Laudato Si' (Wees Geprezen) van paus Franciscus (2015)**

De paus sprak in 2015 al zijn grote zorg uit dat alle mensen zich solidair dienen te verenigen om een oplossing te vinden voor de milieuproblematiek om de toekomst van de planeet gestalte te geven. Steeds weer pleit paus Franciscus voor dialoog als manier om te zoeken naar oplossingen voor ecologische problemen. Wil je de volledige tekst lezen? www.laudatosi.be

▣ **Charter van goed kerkelijk beheer (herwerkte uitgave 2022)-bisschoppenconferentie België**

Mensen die kerkelijke goederen beheren met de zorgvuldigheid van een goede huisvader, in het bewustzijn dat zij zelf niet de eigenaar ervan zijn. In dit charter wordt met verwijzing naar het eerder genoemde Laudato Si' ook aangedrongen op ecologische en duurzame principes voor het beheer van kerkelijke goederen. 'de aanwending van hernieuwbare energiebronnen, de hiermee gepaard gaande reductie van vervuilende uitstoot (fossiele brandstoffen', energiebesparende ingrepen en maatregelen, en het streven naar klimaatneutrale gebouwen worden, binnen het regelgevende kader, de norm.' (p.17). [Binnenwerk Ned Charter van goed kerkelijk beheer 2022.indd \(kerknet.be\)](#)

▣ **Recente brieven vanuit bisdom Antwerpen rond energiecrisis (oktober 2022)**

2 brieven. Zie voor de volledige brieven de bijlagen bij dit verslag

aan alle medewerkers en gelovigen: daarin staat onder meer: 'versoberen en verdelen: het zijn geijkte woorden uit het christelijk vocabularium. Net daarom durf ik ook rekenen op uw begrip voor de moeilijke beslissingen die leden van de Kerkraad en de teams van de pastorale eenheid in deze context moeten nemen.'

Aan de teamleden van de pastorale eenheden en leden van de kerkraden:

Start met vaststelling: 'de energieprijzen voor een viering lopen soms fors op'.

Oproep om na te denken over 'energiebesparende maatregelen, zowel op korte als op lange termijn.' Er wordt verwezen naar de checklists van Eokerk ter inspiratie, die ook vanavond nog voorgesteld zullen worden. De ernst van de realiteit maakt 'dat zelfs inboeten op comfort geen taboe meer is'. Gesuggereerd wordt dan enkel door in te zetten op minder verbruik, de energieprijzen zullen doen dalen.

Hoe je kunt beperken is afhankelijk van de situatie en vraagt om creativiteit. In de brief worden de volgende tips die betrekking hebben op kerkgebouwen aangereikt:

1. Oproep om als teamleden en kerkraadsleden spoedig **overleg te plannen** over de stijgende energiefacturen. Streven naar goede en haalbare energiezuinige afspraken. Ook spreken met externe partners die gebruik maken van de infrastructuur van de kerk en bekijken of een energietoeslag bij gebruik van externen mogelijk is.
2. Oproep deze winter afhankelijk van de activiteit en het aantal deelnemers te kiezen voor een **aangepaste ruimte (naar grootte en verbruik)**. Ook wordt gevraagd te kijken of vieringen gecentraliseerd kunnen worden en aansluitend op elkaar te laten plaatsvinden. Het is niet de bedoeling dat voor huwelijken en uitvaarten het tarief verhoogd wordt omwille van de energiekost. Wel kan in een pastorale eenheid besloten worden om deze winter te vieren in één energiezuinige kerk. Als gelovigen dan toch in een minder energiezuinige willen vieren, dan kan een energiemeerkost worden aangerekend mits hierover op voorhand duidelijk gecommuniceerd wordt.

3. **Schakel de thermostaat past later in het najaar in, zet de thermostaat één of meer graden lager en schakel ze ook vroeger uit.** Onderzoek of de **basistemperatuur verlaagd** kan worden in overleg met monumentenwacht of uw erfgoedcel.
4. **Beperk de binnen- en buitenverlichting** en schakel waar mogelijk zoveel mogelijk over op **LED-verlichting**.
5. **Vermijd** in de wintermaanden **externe activiteiten waarvoor extra verwarming noodzakelijk is**. Eventueel in navolging van bepaalde gemeente de kerkelijke infrastructuur alleen in het weekend beschikbaar maken voor externen.

Verder klinkt de oproep duidelijk te communiceren over beslissingen die genomen zijn om energiekosten te beperken.

3. Waar dient zeker rekening mee gehouden te worden als het gaat om het verwarmen van kerkgebouwen? door Nicolas-Alexander Goossens

Bedenking vooraf:

- Iedere kerk is anders: zowel naar staat van onderhoud (bv al wel of niet schimmelgevoelig) als naar waarde van het interieur
- Afhankelijk van deze gegevens in het concrete kerkgebouw dien je keuzes te maken die verantwoord zijn
- Toch proberen we in het navolgende algemeen enkele zaken mee te geven om rekening mee te houden als je probeert keuzes te maken om energiebesparende maatregelen te treffen

Luchtvochtigheid:

- temperatuur en luchtvochtigheid = recht evenredig
- luchtvochtigheid: 40 – 70%
 - ☐ schade door afwijkingen/grote schommelingen
- minimum temperatuur: 5°C, schade aan bv. leidingen voorkomen en glaswerk
 - ☐ MAAR: luchtvochtigheid stijgt door lagere temperatuur, dus goed meten
- basistemperatuur tussen 5°C en 12°C, gebruikstemperatuur 10° hoger dan basistemperatuur
- opwarmingstijd: **algemene regel vanuit monumentenwacht “hoe sneller en korter, hoe beter” let op daar is een kanttekening bij te maken (zie later)& “meten is weten”**

kunstwerken en orgels:

- kunstwerken: snel en kort opwarmen normaal geen probleem
 - ☐ je kan steeds raad vragen aan erfgoedcel of Monumentenwacht
- Voor orgels is structureel kiezen voor snel en kort opwarmen wel een probleem op lange termijn: mogelijke ontstemming en gevolgschade aan houtwerk en leer.
- orgels zijn het meest gebaat bij een continue temperatuur
- Als er opgewarmd dient te worden dan dient er langzaam verwarmd te worden, zodat het instrument zich kan aanpassen aan de nieuwe omstandigheden en nooit rechtstreeks op het instrument
- Voor beschermde en historische orgels is het zeker van belang hier rekening mee te houden en bij twijfel advies te vragen bij de mensen die het orgel onderhouden of bij Michel Lemmens, erfgoedconsultant voor orgels van Agentschap Onroerend Erfgoed: info@onroenderfgoed.be

extra info:

- o onroerenderfgoed.be ☐ energieaudit
- o <https://www.monumentenwacht.be/publicaties/kerken-in-beweging>
- o <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/klimaatbeheersing-in-monumentale-kerken>
- o <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2010/01/01/meten-van-het-binnenklimaat-waarom-waar>

Verwijzing naar erfgoedcellen bij specifieke vragen.

- o Kaart om te zien onder welke erfgoedcel je valt: <https://www.erfgoedcellen.be/>
- o Erfgoedcellen in Bisdom Antwerpen met contactpersoon:

Voorkempen	Elisa Kint (elisa.kint@rldv.be) en/of Ines Van Limbergen (algemeen coördinator, ines.vanlimbergen@rldv.be)
Noorderkempen	collecties@erfgoednoorderkempen.be: zij verwijzen naar dit emailadres voor de collectie-experten als je vragen hebt rond beheer van collecties.
Zuidrand	Wannes De Laender (algemeen coördinator, wannes.delaender@dezuidrand.be)
Rivierenland	Sarah Luyten (coördinator erfgoed Rivierenland, sarah.luyten@igemo.be)
Kempens Karakter	Wim Van Goidsenhoven (aanspreekpunt erfgoedportaal, wim@kempenskarakter.be) of info@kempenskarakter.be
Stuifzand	Martijn Willems (coördinator bouwkundig erfgoed, martijn@stuifzand.be) of info@stuifzand.be
De Merode	Liv Tubeekx (coördinator erfgoedcel de Merode, liv.tubeekx@de-merode.be)
Erfgoedcel Antwerpen	Erfgoedlab Antwerpen (erfgoedlab@antwerpen.be) Leonoor De Schepper (contactpersoon, Leonoor.DeSchepper@antwerpen.be)

4. **Wat kan er nu acuut nog in deze winter en op de lange termijn gebeuren om de kosten te beperken (tips en trics)** door Karel Malfliet van Ecokerk

Zie www.ecokerk.be.

Ecokerk zette al snel in op 7 laudato si doelstellingen. In het vervolg daarvan verschoof de focus ook naar de energiecrisis. In 2021-2022 vanuit Ecokerken al gewerkt rond energiebesparende maatregelen voor kerkgebouwen, begonnen in bisdom Brugge en daarna overgenomen in het bisdom Antwerpen.

Verwijzing naar brief vanuit bisdom 2022 over energiecrisis en naar de checklists van Ecokerken.

Suggesties voor de korte termijn

Suggestie: meten is weten.

- Noteer (zeker tijdens de wintermaanden) elke maand of elke week de meterstanden van de kerk en de parochiale gebouwen.
- Bereken aan de hand van het verbruik: wat is de energiekost een viering in onze kerk?
- Bereken aan de hand van het verbruik: wat is de energiekost van andere activiteiten? (concert, tentoonstelling, orgelles muziekacademie...)
- Bereken aan de hand van het verbruik: wat is de energiekost van vergaderen van werkgroepen en verenigingen?

Suggesties nu snel toe te passen in elk gebouw:

- De verlichting beperken we tot wat nodig is
- Buitenverlichting die niet nodig is voor de veiligheid, wordt uitgeschakeld
- Waar mogelijk, schakelen we over op ledverlichting
- Afhankelijk van de activiteit en het aantal deelnemers kiezen we een aangepaste ruimte (naar grootte en verbruik)
- We plaatsen tochtstrips aan deuren en ramen met kieren
- De centrale verwarming pas later op het jaar inschakelen
- Achter de radiatoren hangen we radiatorfolie
- De thermostaat één of meer graden lager zetten en vroeger uitschakelen
- De buizen van de verwarming zijn overal geïsoleerd.
- De verwarmingsinstallatie krijgt onderhoud en staat afgesteld. Kijk ook of de verwarmingsinstallatie goed is afgesteld, want als dat niet het geval is zorgt dit ook voor meer verbruik. Overweeg ook de aankoop van een nieuw energievriendelijke oplossing om te verwarmen: bij aankoop van een nieuw systeem stoppen met verbranden, niet meer vanuit fossiele brandstoffen of gas.
- Checklist om te checken of je aanpassingen kunt overwegen qua elektriciteit en warmte

Suggesties nu snel toe te passen in kerken en liturgische ruimten:

- We onderzoeken of we de basistemperatuur in de kerkgebouwen kunnen verlagen
- We laten doopsels aansluiten bij de eucharistieviering of vieren ineen (kleinere) doopkapel
- De temperatuur in de kerken niet extra verhogen tijdens de uren van de vieringen
- We centraliseren de vieringen, zodat minder kerkgebouwen moeten opgewarmd worden
- We informeren de gelovigen, en zorgen zo voor begrip en instemming voor maatregelen
- We vragen gelovigen om een dikke trui, jas of dekentje mee te brengen naar de viering, en voorzien zelf ook dekentjes voor wie dit vergat
- Tijdens de wintermaanden vermijden we externe activiteiten in kerken waarvoor men verwarming vraagt (ook al wil men hiervoor extra betalen)

Verdere suggesties

Zie de website Ecokerk voor concrete tips per thema.

Verklaring van de bisschoppen van België:

“Geopolitieke- en energiecrisis stellen solidariteit op de proef”

“Wij dienen zo spaarzaam mogelijk om te gaan met energie: thuis, op het werk en overal elders waar we samenkomen. We vragen in het bijzonder alle verantwoordelijken van kerken en kerkelijk patrimonium - onder meer de kerkfabrieken - om daar extra aandacht voor te hebben. Enkele graden minder maken al een groot verschil.”

Tevens wordt het met de dag duidelijker hoe dringend de omschakeling naar duurzame energie wordt. We roepen op de krachten te bundelen voor deze fundamentele transitie. Als lokale Kerk willen we de stappen die we hiervoor al hebben gezet, verder versterken.

Ecokerk, de bisdomdiensten die ijveren voor een integrale ecologie en andere organisaties binnen en buiten de Kerk staan ons hierin met raad en daad bij.”

Suggesties voor lange termijn- Lange termijn visie:

- Zonnepanelen op erfgoed worden mogelijk. Zeker interessant vanwege goede Oost West oriëntatie van kerken.
- Energiegemeenschappen zijn vanaf nu mogelijk zie <https://www.vreg.be/nl/energiegemeenschappen>

- Warmtenet stad Antwerpen, zie:
<https://antwerpenvoorklimaat.be/verhalen-energie-warmtenetten>
- Praktijkvoorbeeld Christus Koning-kerk Antwerpen-Kiel
- Verduurzamen vastgoed van kerkelijk vzw's en stichtingen onder impuls van Ecokerk in samenwerking met de bisschoppenconferentie. Nu ook een medewerker Ecokerk voor dit specifieke onderwerp: Hannah Vanspeybroeck.

Niet enkele de energiecrisis als impuls om te verduurzamen, maar verduurzamen blijft van groot belang vanwege de ecologische problematiek waarin we als kerk een rol te spelen hebben.

Aanvullend nog enkele tips voor de korte en lange termijn door Steven de Schamphelaere

Korte termijn acties:

- De kerkraad en de parochie kunnen omhalingen organiseren (bijvoorbeeld maandelijks) om bij te dragen aan de hogere energiekosten.
- Voorzien van een tapijtloper onder de eerste rijen stoelen of banken in de kerk. Hierdoor trekt de kou minder op en worden mensen gestimuleerd om bij elkaar te gaan zitten en genieten ze ook van de lichaamswarmte van elkaar.
- De kerkraad en het centraal kerkbestuur communiceren op een transparante wijze over genomen maatregelen met de gemeente om latere discussies te vermijden.
- Voorzie van lopers onder de stoelen, zeker bij oudere kerken

Acties op middellange of lange termijn:

- Bouwkundige of structurele aanpassingen vragen meer tijd (subsidies, goedkeuring, budgettering, architect, offertes, experts...); dit vraagt geduld en planning voor alle betrokken partijen.
- Isolatie van het kerkgebouw (geheel of gedeeltelijk). In de kerk een aparte ruimte creëren waar mogelijk die goed geïsoleerd kan worden en eventueel ook een eigen verwarmingsoptelling heeft om kosten te besparen bij het vieren in kleine groep.
- Warmtesluizen aan de ingangen.
- Dubbele beglazing (voorzetramen) bij glasramen.
- Gas- of stookoliebrander vroeger dan voorzien vervangen door een energiezuinigere versie.
- Zonnepanelen op het dak van het kerkgebouw of aanhorigheden. Vraag advies van specialisten van nieuwe energiezuinigere oplossing. Niet steeds evident, bijvoorbeeld omwille van het relatief lage stroomverbruik van een kerkgebouw. Interessante nota hieromtrent:
<https://www.onroerenderfgoed.be/publicaties/afwegingskader-zonne-energie-een-erfgoedcontext>
Samenaankoop van KF en parochie van zonnepanelen samen kan niet omdat zij hun middelen niet mogen vermengen. Advies van KF vragen.

Let op: de kerkfabriek is een openbare instelling (publiekrechtelijk) en kan niet zonder meer overgaan tot bijvoorbeeld een samen-aankoop met de parochie (privaatrechtelijk). Het is aangewezen om vooraf advies te vragen aan de dienst Kerkfabrieken van het bisdom.

5. Break-out rooms

Uitwisseling met begeleiding van moderatoren:

Richtvragen:

- Welke tips en suggesties waren voor u inspirerend?
- Zijn er aanvullend nog ideeën die bij u lokaal leven die u wilt delen?

Groepje Juan:

- o suggesties waren zeer zinvol en zeer welkom
- o Omschakeling naar LED vraagt soms ook aanpassing van armaturen
- o Sommige plaatsen wordt ook overwogen onderdak van de kerk te isoleren

Groepje Johan:

- o Een extra bijdrage vragen voor nevenactiviteiten aan verenigingen die iets willen organiseren in een kerkgebouw ligt politiek moeilijk.
- o Een KF kan niet in een gezamenlijke energie-aankoop groep stappen. Diverse KFn zijn aangesloten bij het Vlaams Energiebedrijf. Helaas verhoogde dat haar kosten ook aanzienlijk.
- o Goed communiceren met de gemeente is van groot belang. De gemeenten zien hopelijk noodzaak van een budgetverhoging voor energiekosten.
- o Er moet een nieuwe verwarmingsinstallatie komen, maar is er voor een groot kerkgebouw eigenlijk wel een alternatief buiten een gasinstallatie? Een warmtepomp lijkt geen optie ...
- o Zonnepanelen op het dak van een klassiek kerkgebouw ligt moeilijk als het om een beschermd gebouw gaat. Maar bij niet beschermde gebouwen, ligt de installatiekost ook hoog omwille van de lastige installatie (hoogte).
- o Zouden kerken kunnen participeren in energiegemeenschappen?

Groep Zandhoven FMB'ers:

- o Bepaalde gemeente vroeg KF om een budgetwijziging in te dienen met max. 5% verhoging
- o op een plaats wordt beslissing om verwarming te vernieuwen al 10 jaar vooruit geschoven
- o Politieke druk op subsidiëring van KF op sommige plaatsen erg op
- o Vieringen moeten ook nog wel corona-veilig verlopen, vinden een aantal mensen. Ventilatie is niet energie-voordelig. Dicht bij elkaar zitten in een kleinere kapel of ruimte wordt nog steeds als risico aanzien.
- o Huur van lokalen: de meterstanden voor en na de activiteit worden opgenomen en aan de courante energieprijzen aangerekend. Dat wordt ook voor jeugdbewegingen zo georganiseerd. Dat werkt ook responsabiliserend.
- o Aantal kerken waar eredienst doorgaat beperken lukt niet overal.
- o Doopvieringen aansluitend aan zondagsvieringen lukt op verschillende plaatsen.
- o Stelling: Bijkomende energiekost voor uitvaarten moet via begrafenisondernemers worden aangerekend.

Groepje Jan:

- o Iemand vindt geen goed idee om kredieten te gebruiken om de energie rekening te betalen.

- o Als er kerkgebouwen zijn die bij grotere bouwbedrijven liggen, dan zijn er samenwerkingen mogelijk. Zij hebben soms baat bij warmte productie die zij kunnen doorsturen, omdat ze die toch kwijt moeten.
- o Bedenking: soms is het ook niet nuttig om grootse investeringen te doen, aangezien er soms grotere projecten op stapel staan.
- o Wat een heel nuttige tip is, is het monitoren van de meters. We geven hier ook de tip mee dat met een digitale meter het mogelijk zou zijn om meterstanden door te krijgen.
- o In een PE waar de kerk naast een woonzorgcentrum gelegen is, worden in sommige gevallen de vieringen gehouden in de kapel van het WZC, aangezien die eenvoudiger te verwarmen is.
- o Iemand die veel gehoord en genoteerd heeft uit de tips, maar ook bezorgd is omdat heel wat maatregelen vaak veel geld kosten.
- o In PE Emmanuel wordt het naastliggende klooster verbouwd waar ook de verwarmingsinstallatie van de kerk in staat. 'Dit betekent dat wij moeten nadenken over een eigen systeem. Wij gingen er vanuit dat gasblazers de beste keuze waren, maar na dit allemaal gehoord te hebben, moeten we zeker ook naar alternatieven kijken. Die warmtepompen klinken goed, misschien het gesprek aangaan met de gemeente om te bespreken wat kan. Verlichting veranderen door LED verlichting heeft ons al heel wat opgebracht.'

Groepje Anke:

- o Op verschillende plaatsen sprak CKB al samen met gemeente en wordt samen ook gezocht naar oplossingen
- o Op verschillende plaatsen zijn kerkfabrieken nog zelfbedruipend en is geen toelage nodig, op andere plaatsen is dat niet het geval en dat maakt het gesprek met de gemeente heel anders
- o De basistemperatuur behouden kost uiteraard geld, maar als de gemeente recent nog investeerde in de restauratie van een orgel, kan dat alsnog wel de vraag van een gemeente zijn
- o Tip om te kijken naar welke verlichting wel of niet aan moet worden gemaakt
- o Ook werd gevraagd in hoeverre er uitgeweken kan worden naar andere plaatsen die deel uitmaken van de infrastructuur van de kerk, maar geen kerk of kapel zijn? Het standpunt vanuit het bisdom is dat niet de voorkeur heeft. We vieren niet voor niets in religieuze gebouwen en het heeft eerder de voorkeur om binnen een kerkgebouw in een kleinere ruimte te vieren of vieringen te centraliseren en geloofsgemeenschappen samen op een plek uit te nodigen dan los van de kerken en kapellen nieuwe plaatsen om te vieren te zoeken.
- o Op een plaats werden eerder grote investeringen gedaan in LED-verlichting, dat rendert nu. In dezelfde PE werd ook een kapel iets groter gemaakt wat maakt dat er nu een fijne plek is om met een groep van 80-100 mensen te vieren in een ruimte op maat.
- o Suggesties voor korte termijn werden interessant gevonden, maar ook lange termijn zeker relevant.
- o Vraagstuk is wel hoe bij keuzes om te gaan met onderlinge verschillen: pastoraal en financiële draagkracht is verschillend en dat speelt zeker mee als je keuzes maakt op dit gebied. Centraliseren ligt vaak gevoelig, want waarom wel in die kerk en niet in een andere, soms zijn de afstanden ook groot en heel vaak is de gehechtheid aan de eigen kerk erg groot. Dit is ook merkbaar met de zondagskerk: verschillende pastorale eenheden kennen de traditie om op de 5de zondag enkel samen te vieren in de zondagskerk, ook nog voor de energiecrisis uitbrak, maar het is moeizaam om mensen de verplaatsing te laten maken naar de zondagskerk als ze niet van oudsher in die kerk als kerken.

- o Op een plek is er gekozen om in januari en februari minder frequent te vieren in de niet-zondagskerken omwille van de stijgende kosten en mensen te oriënteren op de zondagskerk.
- o In sommige PE lopen al samenvoegingsprocessen: uiteindelijk zullen in dit proces sommige geloofsgemeenschappen hun kerkplek niet behouden, dat zal de kosten algemeen en qua energie ook doen dalen.

Besluit

- o Dank aanwezigheid
- o Verslag volgt
- o Nogmaals verwijzing naar avond rond parochiezalen vanuit de stichting 30 maart, 20u, voor belanghebbende
- o Volgende best practice op 16/1, 20u30-22u